

Skovdyrkeren

Nr. 45

Marts 2017

Sekretariatet flytter

Afbrænding af kvas

Råvildt i ubalance

SKOVDYRKERNE

Motionsrum og pensionsopsparing

Når dyrkning af juletræer kan kombinere hobby, pensionsopsparing og den daglige motion, bliver der virkelig slået flere fluer med ét smæk. *Skovdyrkeren* har denne gang besøgt Jørgen Mølgaard Jensen, Buderupholm i Himmerland.

Jørgen Mølgaard Jensen i juletræerne. Graden af skrotning overvejes, da der ikke er plads til den store i midten.

Med udsigt til storslået natur i syd og rullende byudvikling i nord dyrker Jørgen Mølgaard Jensen sammen med sin familie juletræer i fritiden. Vi befinder os ved Buderupholm Hovedgård og det gamle Buderupholm Stats-

skovdistrikt. For de knapt så stedkendte er det mellem Rold Skov og Støvring – Danmarks hurtigst voksende by målt i procent. Det samlede areal er på i alt 19 hektar med juletræer, skov, krat og reservat.

Jørgen i gang med fældning og udslæbning af skrottræer.

Ældre nordmannsgraner. De gule til venstre står på kalkbund, mens dem til højre står på muldjord. Grænsen er knivskarp i terrænet.

Jørgen begyndte at plante nordmannsgran i starten af 1990'erne. Arealet var på 4,4 hektar, og dyrkningsmodellen var mere eller mindre plantning, sprøjtning, lidt tvegeklipping, gødsning og endelig høst. Det var før form- og vækstreguleringens tid. Proveniensen var efter alt at dømme tyrkisk. Træerne groede godt – alt for godt – og mange træer endte i den billige sortering. Den, hvor svigermor kan ses gennem træet. Jørgen erkendte, at han havde brug for hjælp til afsætning af træerne og sikkerhed for betalingerne. Interessen lå i dyrkningen og oparbejdningen. Hermed var samarbejdet med Skovdyrkerne en realitet.

Siden starten på medlemskabet har Jørgen trukket på rådgivning indenfor provenienser, jordbund, sprøjtemidler, gødning, vækstregulering, formregulering, skadedyr og svampe. Der er stort set ikke det emne, der ikke har været berørt gennem tiderne.

I 2003 blev yderligere 6 hektar tilkøbt, og i 2006 blev der etableret driftsfællesskab med svigerforældrenes ejendom. I dag driver Jørgen 7 hektar, 7 hektar er lejet ud til juletræsproduktion, men kommer løbende tilbage og de sidste 5 hektar består af nåleskov, eng, åbne arealer og krat. Målet er at have en jævn aldersklassefordeling med 100.000 nordmannsgran i produktion, svarende til nyetablering af 1,5 hektar om året.

Ud over at være en hobby og en afveksling fra arbejdet på kontoret er juletræsproduktionen også en pensionsopsparing og det, der skal holde Jørgen i gang, når han ikke længere skal møde på arbejde fra 8-16. Og skulle det vise sig, at opgaverne bliver for mange og uoverskuelige, har han skovdyrkerne i baghånden til at hjælpe med den praktiske udførelse.

Fordeling af arbejdsopgaver

Jørgen laver selv alt håndarbejde sammen med sin familie. Påsken er som regel plantesæson, hvor der lejes en god, kraftig plantemaskine, og datteren har kommandoen. Hustruen hjælper til med formklipping og arbejdet med fuglepinde, og ved høsten er det sønnen, der er

Vue ud over det ene juletræsareal. De fældede træer i midten skal bruges til flis i hustruens skovhave. Til venstre og i baggrunden ses arnesteder for Neonectria.

i gang. Ud over marksprøjte og netmaskine findes der ingen store dyre maskiner i virksomheden. En lokal entreprenør løser opgaverne, hvor der kræves pallepakker, tågesprøjte, gødningsspreader og portaltraktor.

Udfordringer i driften

Jordbunden i de forskellige kulturer er af meget varierende karakter. Fra fattig hedejord over god sandblandet ler til punktvis kridtbakker. De forskellige dyrkningsforhold gør, at udtagning af jordprøver ved kulturens start og inden høst er fast standard. På kridtbakkerne, hvor der nærmest ikke kan gro nordmannsgran grundet det høje reaktionstal, prøver Jørgen forsøgmæssigt at punktgødske gennem hele rotationen med en gødningsblanding, som blandt andet indeholder svovlsur ammoniak. Dette, selv om den lokale skovfoged flere gange har luftet tanken om at lade kridtbakkerne ligge brak. Men det vil jo være en sejr at få noget ud af det umulige.

Det er ikke altid lige let at omstille sig fra en markedsituation til en anden. Jørgen mener selv, at han kunne have øget udbyttet, hvis han lidt før var slået ind på

hårdere fældning af skrottræer og hårdere formklipping og vækstregulering.

Et af Jørgens juletræsarealer har nærtliggende udtjente nordmannsgrankulturer som nabo. I 2007 var der døde skudspidser i nordmannsgranerne, og i 2011 var det helt galt. Det var dog først i 2011, at man fandt ud af, at det var svampen *Neonectria*, der var synderen. Mange træer var angrebet, og man påbegyndte et stort saneringsarbejde med at fjerne alle de døde skudspidser fra kulturen. Naboen gik også med til at sanere de gamle nordmannsgraner, og udbruddet af *Neonectria* blev meget mindre i de følgende år. I 2016 kom der dog en opblusning, og en ny sanering og fjernelse af angrebet materiale var nødvendig. Der er stadig overgemte nordmannsgraner på naboarealerne, selv om de fældes løbende. De er klart arnested for svampen.

Mange juletræsdyrkere har været gennem forskellige provenienser. Efter de første tyrkiske provenienser har Jørgen haft Ambrolauri Tlugi og er nu endt op med Tversted. Tversted udvikler sig godt på arealerne, men kræver effektiv topskudsreduktion for ikke at gro helt i skyerne.

Nord-Østjylland

Jørgen Mølgaard Jensen, Buderupholm

Medlem af
Skovdyrkerne

Ejendommen

Buderupholm i Himmerland er en fritidsejendom på 19 hektar fordelt på tre adresser. Jordbunden varierer fra hedesand til god sandblandet ler og lidt kridtbakker. Ejendommen rummer 7 hektar nordmannsgran juletræer, 7 hektar som er lejet ud til juletræer, men på vej hjem til egen drift og 5 hektar med nåleskov, eng, åbne arealer og krat.

Hvad laver du selv?

Alt håndarbejde ved juletræerne inklusiv oparbejdning. Har ingen store dyre maskiner selv.

Hvorfor er Skovdyrkerne vigtige for jer?

Har været medlem i 20 år og trækker på rådgivning, planteindkøb, salgsorganisationen og ERFA-gruppe indenfor juletræsdyrkning.

Hvad betyder skoven for dig?

Skoven er rammen om min hobby, mit motionsrum og min pensionsopsparing.

ERFA-gruppe

I 2015 blev Jørgen en del af en ERFA-gruppe for juletræsproducenter. Gruppen faciliteres af foreningens juletræskovfoged og holder 4 møder om året. Et godt udbytte i en sådan gruppe kræver ærlighed og respekt for følsomme oplysninger. Det nytter ikke kun at vise og prale med sine sejre. Fiaskoerne lærer man mindst lige så meget af. ERFA-gruppen er et godt forum til inspiration til egen dyrkning.

Fremtidsprojekt

Ud over at dyrke juletræer skal den gamle skov også i drift. Den gamle skov er faktisk overvejende en gammel, mørk og overgemt, men sund nordmannsgrankultur grænsende ned til bygningerne fra den ene side. Den gamle skov skal nu tyndes for første gang og fortsætte som vedproducent og ramme om nye tiltag, hvor herlighedsværdien får en stor betydning.

Reservat og naturpleje

Som nabo til den nordligste del af det gamle Buderupholm Statsskovdistrikt – i dag hedder det Naturstyrelsen Himmerland – og med Lindenberg Å løbende gennem engarealerne, er der et rigt og varieret dyreliv og planteliv i området. Det er derfor naturligt at tænke på naturpleje. Et areal på cirka 2 hektar tæt på bygningerne skal i samarbejde med Skovdyrkerne omdannes til et reservat for dyr og planter og til glæde for øjet. Der fiskes og jages kun til eget forbrug.

(ukh@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Nyd din skov – og dyrk den med Skovdyrkerne

SKOVDYRKERNE

Følg os på www.facebook.com/Skovdyrkerne

Når indmaden i et nordmannsgranfrø ikke svarer til varedeklarationen

Et usælgeligt træ og et godt træ. Begge proveniens FP. 259.

Jeg går og føler mig snydt – godt gammeldags snydt. Ikke at nogen har taget mig ved næsen eller prakket mig noget nyt og revolutionerende på. Næ, jeg har selv valgt varen, været tidligt ude og stået i kø et helt efterår for at sikre mig de små guldklumper fra en knap ressource.

Det var i efteråret 2009. Planter fra den første kommercielle frøhøst i nordmannsgran frøplantage FP. 259 Silkeborg Nordskov var klar i planteskolerne. Erfaringerne fra dens forældre i Tversted var gode. En fantastisk god plantning med proveniens Tversted fra 2005 med ON-træer fra ende til anden lovede godt for afkom af FP. 259, som endda skulle kunne give 1-3 % flere ON-træer.

Sådan gik det bare ikke, og det er ikke de seneste års viggende markeds skyld. Planterne har simpelthen ikke den forventede genetik. Hvad er der sket? Har en skruppeløs frøhandler blandet noget `gulvopfej` i frøposen for at strække den efterspurgte vare, eller har planteskolen blandet plantepartiet op med planter af anden oprindelse. Nej – ingen snyd her – naturen har spillet os et pus.

En typisk vækstkraftig, fladnålet og uregerlig nordmannsgran-ædelgranhybrid.

Den oprindelige Tversted giver også hybrider.

Ved den første kommercielle frøhøst i 2006 var forældretræerne i Silkeborg Nordskov ikke så gamle og dermed ikke så potente. For alle træer gælder det, at de skal have en vis alder, inden frugtsætningen er rigtig god. Antallet af hanblomster var ikke overvældende, så pollenskyen i bevoksningen under bestøvning af hunblomsterne var ikke videre tyk. Fremmed pollen fra almindelig ædelgran har fundet vej ind i bevoksningen, og hybrider mellem nordmannsgran og almindelig ædelgran er blevet resultatet. Og så mange i antal at det ikke er en vare, man burde betale ekstra for.

Ved den næste frøhøst i 2009 var der dog en betydelig frøsætning i bevoksningen, og det viser sig også, at plantematerialet fra denne høst tegner væsentligt bedre. Helt fri for hybrider bliver man dog aldrig under naturlige forhold, og ret meget længere ned end 1 % hybrider kan vi ikke forvente.

Er det så kun frøet fra Silkeborg Nordskov, der har skuffet? Her er svaret et rungende nej. Vi ser i disse år kulturer af Tversted oprindelse, hvor der virkelig er mange hybrider og "kostaskafter" imellem. Træer der, lige meget hvor flittig man er med saksen og topskudsreducering, ikke bliver til juletræer. Der er Ambrolauri provenienser fra samme periode, som ikke ligner noget, vi har set fra disse kanter før. Her er det dog sværere at afvise, at der ikke er blandet noget skidt i frøposen efterfølgende.

En konklusion på miseren er, at det er forbundet med usikkerhed at springe på det første tog med nye lovende frøplantager. Det er en god idé lige at lade dem komme over teenageårene og komme i god produktion. Yderligere er det vigtigt at vælge frø fra et godt frøår med betydelig frøsætning og koncentrerede pollenskyer. Det giver en god sikkerhed for et homogent frømateriale.

Vi må dog stadig huske, at vi har med natur at gøre og afhængig af, om vinden blæser fra øst eller vest i bestøvningsperioden, vil resultatet variere derefter.

(ukh@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Hvad betyder mærkerne på træerne?

Mærker på stående træer er et kommunikationsmiddel. Mærkerne kan for de nostalgiske laves med ridsekniv, men det mest almindelige i dag er nu mærkespray. Mærkerne laves normalt i mandshøjde.

Det mest brugte mærke i skoven er den lodrette eller næsten lodrette streg. Mærket betyder at træet er udvist til hugst. Ved at lade strengen hælde lidt er det muligt at se strengen fra en større vinkel. For større træer sættes der flere streger rundt om træet, så udvisningsmærket kan ses fra alle sider. I hugst af stort, værdifuldt løvtræ bruger nogle skovfogeder at tildele træerne et nummer, så skoveren ved, hvor mange træer der skal fældes, og om han har fået dem alle med. Rundt om i Europa bruges et kryds også som udvisningsmærke. Når der udvises til skovningsmaskine, skal mærket af naturlige grunde vende ud mod sporet, men ikke vinkelret på dette, da chaufføren skal kunne se træet, inden han er ud for det.

Fremtidstræer mærkes med et vandret mavebælte rundt om hele træet. Mavebæltet har to funktioner. Dels skal det lokalisere de rette, finkvistede og vækstkræftige træer, så træerne kan findes, når den aktive skovdyrker skal ud og opstamme sine træer. Og dels skal det advise skovens folk om, at dette træ under ingen omstændigheder må skades. Det er ikke denne vej skoveren skal fælde andre træer med risiko for barkskrab.

Et nyt mærke i skoven er trekanten. Trekanten mærkes på træer, der skal skånes og bevares til naturligt henfald

Mærkning af fremtidstræ med vandret mavebælte og tynningstræer med lodret streg.

Mærkning af biodiversitetstræ til naturlig død og henfald.

Mærkning af faste kørespor med pile.

Det er ikke uden grund at store knaster og buler måles fra på kævler. Der gemmer sig mere inde bagved end man tror. På bedet en askekævla.

Framåling af gammelt barkskrab med orange farve. På kævlen nedenunder anes resterne af kapmærket efter kapning.

grundet deres biologiske værdi. Det kan være en gammel kroget eg, en bøg hvor toppen er blæst af eller en tyk, grovgrenet gran, som spætterne kan få lov til at hakke i.

Også pile lavet med to streger er en forholdsvis ny markering i skoven. Mærkerne > < sættes ved starten af et fast kørespor med pilespiden ind mod midten af sporet, så skoveren og udkøreren kan se, at her og kun her må de køre. Inde på sporet i bevoksningen suppleres med vandrette streger, som sættes i højde med chaufføren i maskinen. Spormærkerne findes mest i offentlige skove og i skove, der er certificerede eller overgået til naturnær skovdrift.

Hvilken farve er så den bedste til at mærke træerne med. En kontrastfarve er nødvendig, og den røde går man sjældent fejl af, med mindre skovarbejderen er rød-grøn farveblind – dem har jeg faktisk mødt flere af. Ved træer med mørk bark kan den hvide farve også være god.

Bogstaver kan være farlige at bruge, hvilket et eksempel fra den virkelige verden viser. Da skovbruget begyndte at efterlade træer i bevoksningerne til naturlig død og henfald, markerede en skovmand de træer, der skulle blive tilbage på arealet med et F. Han tænkte selvfølgelig at F betød fredet. Da hans kollega kom forbi, spurgte han, om det kun var træerne med F, der skulle fældes.

I mindre løvtræ, hvor der kan laves småkævler, har jeg selv udvist med bogstaverne K, J og B. K for kævler, J for Juncker gulvtræ og B for brænde. Så har skoveren en fornemmelse af, hvad han skal aflægge træet i.

Ved opmåling og salg af kævler bruges der primært to markeringer. Kapmærket, som er en streg med et kryds på hver side af strengen. Kævlen skal skæres over i strengen og viser, hvor kævlen ikke længere er brugbar. Det andet mærke viser framåling og udføres ved to tværgående streger forbundet med en skråstreg. Mærket viser den del af et sår eller en stor knast på kævlen, som køber ikke skal betale for. Mærket bruges hvor der sidder et godt stykke træ overfor den store knast. Man må endelig ikke save i en framåling.

(ukh@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Rester af bål ved afbrænding af rødgrankvas. Foto: Steen Skieller

Afbrænding af hugstaffald

Der kom en ny bekendtgørelse omkring afbrænding den 10. december 2014. Bekendtgørelsen har nr. 1339, og hvis man vil læse dens fulde ordlyd hedder den: "Bekendtgørelse om brandværnsforanstaltninger ved afbrænding af halm m.v. samt en vejledning hertil".

Af skovfoged Steen Helms Skieller, Skovdyrkerne Øerne

I denne bekendtgørelse er der i § 5 medtaget noget om hugstaffald i skove. Her gælder særlige regler for både landbrug og skovbrug. Forskellen er, at der for skovbrug ikke er krav til at bålet skal være afsluttet senest 1 time efter solnedgang. Derimod skal der være opsyn indtil det vurderes, at der ikke længere er risiko for, at der kan opstå en brand. Man skal være opmærksom på,

at denne vurdering er subjektiv, og derved måske anderledes for en myndighed end den vurdering en skovdyrker måtte komme frem til. Det er imidlertid den ansvarlige for afbrændingen, som alene har ansvaret, hvis der alligevel opstår en brand. Og det er myndigheden, som bestemmer, om man er hjemfalden til en bøde, hvis denne myndighed finder, at tingene ikke er i orden.

Kvasskubber monteret på bæltegraver. Kan kun bruges til at skubbe hugstaffald, da den mangler overfaldsgreb. Anvendes til at skubbe hugstaffaldet i ranker. Foto: Ulrik Kragh Hansen.

Hugstaffald skubbet i ranker men ikke brændt af. Hvis man havde ønsket det, kunne hugstaffaldet nok godt være blevet brændt sikkert af. Foto: Steen Skieller

Følgende påbud anføres vedrørende afbrænding:

- Brandfare skal minimeres, og der skal sikres gode rednings- og slukningsmuligheder
- Der skal sikres passende opsyn
- Røg med mere må ikke være til gene for omgivelserne. Herunder specielt veje og bebyggelser
- Afbrænding må ikke foretages under dårlige vindforhold (blæst) og forkert vindretning.

Der er særlige afstandsregler, som står beskrevet i en særlig vejledning:

• Bygninger med fast tag	30 m
• Bygninger med strå, lyng og lign.	100 m
• Tørre brændebunker, halmstakke og lign.	100 m
• Nåletræsbevoksninger	30 m
• Letantændelig markafgrøde	60 m
• Diverse selvkørende maskiner	30 m

Hvis bålet er over 100 m², skal alle afstande være mindst 100 meter. I vindens retning fordobles afstande.

Underret altid politi og brandvæsen

En vigtig uskreven regel er at underrette både politi og brandvæsen hver eneste dag, hvor der afbrændes. Ellers er der meget stor risiko for, at brandvæsenet bliver tilkaldt af en forbikørende bilist eller en skovturist.

Brandvæsenet slukker da omgående bålet, og der vil undertiden kunne findes nogle forhold, som kan kritiseres. Hvilket igen kan betyde bøderisiko. Og under alle omstændigheder vil bålet så være slukket, og det kan kun vanskeligt antændes igen.

Politi og brandvæsen kender ikke de specifikke regler, der gælder for afbrænding af hugstaffald, og de spørger normalt efter en tilladelse. Her er man nødt til at orientere dem om, at skovbruget har særlige regler, således at vi ikke skal have nogen tilladelse. Det samme gælder også med hensyn til årstidsreglerne. Havereglernes tider gælder ikke i skovene. I princippet må man brænde af hele året, hvis man overholder de generelle regler om påpasselighed med mere.

Praktisk omkring afbrændingen

Lad være med at afbrænde hele ranker af gangen. Det er ukontrollabelt. Noget brænder slet ikke, og nogle gange kan man slet ikke styre forløbet. Det samme gælder naturligvis fladeafbrænding.

Lav i stedet konkrete bål. Benyt gerne en form for gravemaskine bedst med jernbælter, der ikke kan skades af varmen. Bedst er det at forsyne maskinen med en kvassgrab. Det vil sige, at der er nogle tænder forneden på skovlen, der så bærer på kvasset med et overfald til at holde på bunken.

Start med at lave et meget lille bål med noget tørt kvas. Hertil anvender man normalt noget dieselolie og eventuelt en lille sjat benzin. Så tænder det med det samme. Man fylder ganske langsomt lidt kvas på af gangen i starten. Dette for ikke at kvæle bålet. Samtidig kan man passende rydde hele vejen rundt om bålet, for at sikre, at bålet ikke kan brede sig ud i området. Undertiden er man nødt til at løfte lidt i kvaset for at få ilt ind til flammerne, hvis man har fyldt for meget på for tidligt.

Ellers starter man selve rydningen i den ene side og skraber sig igennem stykket ved at samle en vold, som man bliver ved med at flytte. Når volden bliver for stor tager maskinen en hel mundfuld og drejer sig 180 grader, og lægger det således cirka 15 meter længere tilbage. Det kan så være oppe i bålet, hvis dette er i nærheden.

Når man starter bål nummer 2, tager man en bid af bålet og bærer over til det sted, hvor næste bål ønskes. Dette bål starter meget hurtigt, så det er klogt at have ryddet rundt om bålstedet i forvejen. Vigtigt er det at anvende en entreprenør med en ansvarsforsikring. Hvis uheldet er ude, og ilden løber, så kan skaden hurtigt løbe op i mange penge.

Når man skal afbrænde kvas, skal man sørge for at gøre det på tidspunkter, hvor der ikke er fare for at ilden løber. Ikke fordi det er ulovligt. Det er nemlig tilladt i skov at brænde bål af hele året. Men det er direkte dumt at brænde af, når det er meget tørt i skoven – normalt om sommeren. Omvendt er det også for dyrt at brænde af når alt er pladdervådt. Marts og april samt oktober og november er normalt de bedste måneder til opgaven.

Skovens Dag

Søndag den 7. maj 2017

Selv om de fleste danskere kender og elsker skoven, så er det ikke mange, der ved, hvad skovdrift betyder for skovens udseende, naturen, miljøet og samfundet generelt. Skovbruget må selv sørge for at fortælle om skovens herligheder, gavn og muligheder.

Det kan du gøre på Skovens Dag ved at afholde et arrangement i netop din skov. Er du interesseret, eller har du spørgsmål, er du meget velkommen til at kontakte Alex Møllbach, Dansk Skovforening på am@skovforeningen.dk.

Læs mere på www.skovensdag.dk

*Råvildtbestanden har vokset sig så stor, at den er til fare for sig selv (og til gene for skovdyrkeren).
Foto: Gunnar Creutz, Wikimedia Commons*

Gennem mange år steg råvildtbestanden konstant i stort set hele Europa. Alle var glade – flere fik mulighed for at betragte eller jage dette elegante hjortedyr, og ikke et læhegn eller en vildtremise var for lille til at huse en rå med lam. Med råvildtsygen på Fyn og områder med små og skravlede rålam er der ikke tvivl om, at råvildtbestanden har vokset sig så stor at den er til fare for sig selv. Hertil kommer skovdyrkerens ærgrelse over, at foryngelse af flere af skovens træer kun er mulig under hegn.

Hvor meget råvildt er der på terrænet?

Altid mere end man regner med. I Bayern har man fundet ud af, at hvis man går en time og ser 5 stk. råvildt, svarer det til 40 stk./100 hektar, og ser man 12 stk. på en time, er bestanden i omegnen af 70 stk./100 hektar.

Et eksempel fra et engelsk militært øvelsesterræn på 364 hektar giver også et fingerpræg. Vildtforvalteren på stedet anslog, at terrænet husede 35 stk. råvildt. Efterfølgende foretog man en tælling fra helikopter og gentog flyvningen i 6 år, og her viste bestanden sig at ligge på mellem 180 og 200 dyr.

Kan man fodre sig ud af problemet?

Nej, det kan man ikke. Hverken foderautomater eller fodermarker skaber balance i en råvildtbestand eller afholder råvildtet fra at æde skovens træer og buske. Et rådyr æder dagligt 2000 knopper og skud, og har man 50 dyr i skoven, og det er vinter i 120 dage, er behovet 12 millioner knopper, og så rækker de 500 ege fra forårsplantningen ikke langt. Råvildt kan ikke leve af tilskudsfoeder, men har behov for at gå og nippe af knopper og skud. Fodring kan udskyde pinen ved at øge den tilgængelige fodermængde, men problematikken med overbelægning og øget smittetryk fra parasitter kan den ikke løse.

Kan man skyde sig ud af problemet?

Ja, det kan man faktisk godt, men der skal radikale metoder til, og det skal ske inden, der går sygdom i bestanden. Har man først en råvildtbestand, hvor dyrene er små, råen har et eller måske to lam, så skal afskydningen øges voldsomt, for at indgrebet har sin virkning. En forøgelse af afskydningen på 10-20 % ændrer intet på bestanden, da den øgede overlevelse blandt lamene straks lukker dette hul. Skal en råvildtbestand i ubalance gå mod balance, skal afskydningen øges med 100, 300, 500 % over en årrække, før det ændrer noget.

Er der fare for at skyde bestanden væk?

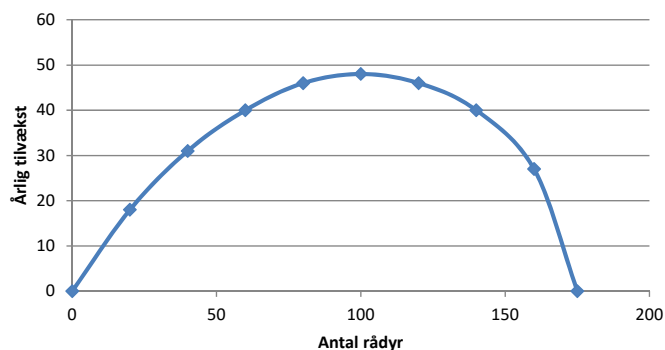
Næppe. Råvildt øger reproduktionen, når fødegrundlaget øges, og leveforholdene bedres, ved at bestanden mindskes. Fra at råen får 1-2 lam, vil den i stedet få 2-3 lam. Figur 1 viser, at ved et konstant areal vil en lille og sund bestand på 60 dyr have samme reproduktion som 140 dyr i en stor og ringe bestand. En lille og sund bestand er til fordel for både jægeren og skovejeren. Tilvæksten i råvildtbestanden sker som store sunde dyr, som er noget sjovere at få på vildtparaden end de små, svagelige dyr, som den store bestand kaster af sig. Ligeledes er bidskaderne mindre ved den lille bestand, da der er færre munde at mætte.

Pejlemærker for råvildtbestandens vitalitet og sundhed

En råvildtbestands vitalitet og sundhed kan måles på vægt, vækst og fertilitet. Vil du følge din råvildtbestand, er det en god idé at føre statistik over de nedlagte dyrs vægt, længde på underkæben og antal gule legemer i råens æggestokke. Jo større vægt, jo længere underkæbe og des flere gule legemer, des stærkere er din råvildtbestand.

Hvilken jagtform skal man så vælge?

Skal råvildtbestanden minimeres på en effektiv og human måde, er trykjagt den oplagte jagtform. Et antal jægere placeres i hochsitzer rundt om i skoven. En hundefører bevæger sig stille og roligt rundt i skoven med vinden i ryggen, så råvildtet får tidlig fært af hunde-

Figur 1: Ved konstant areal, variation i årlig tilvækst som funktion af antal dyr i en råvildtpopulation.

føreren og stille og roligt bevæger sig væk fra forstyrrelsen. Råvildtet kommer således for jægerne som gode mål, og forstyrrelserne på vildtet er ganske begrænset. Det er stort set umuligt, og forbundet med megen stress for vildtet, at nedbringe råvildtbestanden ved traditionel drivjagt med skytte- og driverkæder.

Jægerens ansvar

Med dagens landskab som passer råvildtet godt og med begrænsede naturlige fjender, er der kun jægerne til at sikre en sund råvildtbestand i Danmark.

Artiklen er skrevet på baggrund af bogen: "Cervidés et forêt – Retabliir une harmonie" af Francis Roucher.

(ukh@skovdyrkerne.dk)

Hvis råvildtbestanden skal minimeres, er trykjagt en effektiv og human måde at gøre det på. Foto: Peter Lassen

Hvad blev der af asken?

Tvangshugning af ask grundet angreb af asketoptørre er godt i gang med at fjerne asken fra de danske skove. Kun en ganske lille del af askene er modstandsdygtige over for svampen, og håbet er, at disse sunde træer på sigt kan videreføre de oprindelige aske i Danmark. Men hvor har de huggede aske endt deres dage. Er de alle røget i brændeovne, endt i fliskedlerne på fjernvarmeværkerne, eller er de brugt til noget ædlere.

Læsning af ask i containere.

Containerne tømmes med kæde og gummiged.

Indtryk fra et stort råvarelager i Kina.

Svaret får vi i Asien – ironisk nok samme verdensdel, hvor svampen, der forårsager asketoptørren, stammer fra. Sidst i 1990'erne var der en stor eksport af bøgefinnerkævlere til Asien og specielt Kina. Det var en givtig tid for skovene, for prisen var høj og efterspørgslen enorm. Bøgeeventyret stoppede dog brat, da markedet ændrede sig omkring årtusindskiftet. Men den erfaring i handel og logistik, som var opbygget hos råtræhandlerne kom skovene til gode, da vi nogle år senere stod med en stor mængde ask, som bare stod og sygnede hen. Den danske efterspørgsel på askekævlere havde gennem en årrække været begrænset for i dag at være helt væk.

Kina var nærmest umættelig, men også Vietnam købte danske askekævlere. Her skal siges, at asken i mængde er en lille træart i Danmark og Europa. Samtidig bevæger asketoptørren sig frem i Europa med nogle hundrede kilometer om året, så udbuddet af askekævlere har ikke været voldsomt og pludseligt set med verdensmarkedets briller. Hugsten af syge ask i Europa foregår i nogenlunde god ro og orden. I starten aftog Kina op mod 90 % af de danske askekævlere, mens Vietnam aftog de sidste 10 %. Transporten foregår i skibscontainere og er forholdsvis billig, da containere skal tilbage til Østen for igen at fyldes op med tegnestifter, fuglepinde, fjernsyn med mere.

Panikken blandt skovfolk var dog ved at melde sig for fire år siden, da Kina indførte importforbud på askekævlere. Kineserne anførte svampen som årsag til im-

Savning af ask: Det er ikke sikkerhedsudstyret, der springer i øjnene.

portforbuddet – nogle mener dog at svampen var en undskyldning for at lukke for importen. Efter lidt uro aftager Vietnam nu hovedparten af vores askekævlere. Indien og andre lande tager også nogle partier, og efterspørgslen er stadig god.

Hovedparten af askekævlere bliver skåret op på savværk og brugt til møbler. Den traditionelle anvendelse af ask til skafter, grundet askens gode styrkeegenskaber, finder også sted. En mindre mængde ask er anvendt til gulve, finér og andet. Mon ikke det glæder de fleste skovfolk, at vores syge ask trods alt bliver brugt højt oppe i værdikæden og ikke bare brændes af. At der så er eksempler på at europæisk træ bliver brugt til at lave kopimøbler af danske møbelarkitekter er selvfølgelig en strek i regningen.

Tak til Carsten Tolderlund, Atlas Timber & Hardwood for fotomateriale og input til artiklen.

(ukh@skovdyrkerne.dk)

Reklameskilt med Y-stolen fanget i Kina. Designet af Hans J. Wegner. Stolen er næppe lavet på licens.

Safterne stiger – og nogle af dem kan udnyttes

Birke træernes saft har været udnyttet i århundreder. Den kan tappes fra medio marts til slutningen af april. Tapningen er enkel, og den giver ganske stort udbytte. Læs mere om dette her.

Birkesaft kan bruges til mange ting, og et enkelt træ kan give op mod 10-12 liter i døgnet, hvis vejret er godt.

Der er ingen grund til at bore for langt ind – det er i træets levende splintved, at saften findes.

I Dansk Urtebog fra 1648 skriver Simon Pauli: "Dersom man om foråret vil bore bullen af dette træ [birken] igennem med et bor, da drypper og rinder et klart vand ud deraf, hvilket har en ikke uliflig smag."

Birkens saft har altså været kendt og anvendt i Danmark i århundreder. Nok mest i gæret form, hvor den beskrives som "en ganske god og læskende sommerdrik" eller som "en mousserende, lidt syrlig og tørststillende vin". Ikke alle var dog lige begejstrede; således skriver St. Steensen Blicher, at "den er vel så som så – går ned, når ej anden vin er at få."

Endnu mere udbredt har anvendelsen været i vore nordiske broderlande som Sverige og Finland, i Baltikum og i Rusland. Altså landene med de store birkeskove.

Hvad anvender man birkesaft til?

Af birkens saft er 98-99 % rent vand. De sidste 1-2 % er fortrinsvis sukkerstoffer samt små mængder af salte og mineraler. Når den drikkes direkte fra træet smager den også som en mineralvand – med en lille smule sødme.

Frisk birkesaft har en holdbarhed på cirka 5 dage i køleskab. Saften er også meget velegnet til nedfrysning, således at man kan nyde birkesaft hele året. Saften kan indfryses i plastikdunke eller bag-in-box-poser. Efter optøning er holdbarheden som ved frisk birkesaft.

Saften kan også bruges ved bagning, til is, i madlavning og til ølbrygning. Brød bagt med birkesaft synes at hæve mere end andet brød og får en delikat smag. Birkesaft kan også indkoges til en tyktflydende sirup, som kan anvendes i desserter og saucer (10 liter saft bliver til 1 dl sirup på 5-6 timer. Kan eventuelt sødes med rørsukker).

Ved brug i madlavning har den en smagsforstærkende virkning. Prøv at tilsætte lidt birkesaft under tilberedningen af for eksempel en gullasch, stuvning eller lignende. Det samme gør sig gældende ved sorbetis på frugtpure, hvor smagen af bærrerne bliver mere nuanceret. Samtidig bliver sorbeten blødere over et lavere temperaturniveau end normalt.

Tapning

Birkesaft kan tappes fra det tidspunkt, safterne i birke-træet begynder at stige. Det vil efter en typisk vinter sige cirka fra midten af marts frem til træernes udspring i april. Hvis man i første omgang kun er interesseret i begrænsede mængder saft, kan man kappe en fingertyk gren og binde en flaske fast omkring grenen. Den vil hurtigt være fuld.

Men hvis man er ude efter lidt større mængder, borer man hul i selve stammen. Vælg gerne et midaldrende træ med en diameter på mindst 12-14 centimeter. Der bores et hul i stammen cirka 70-80 centimeter over jordoverfladen. Boret skal passe til den studs eller den slange, man har til rådighed, for eksempel 10-12 millimeter. Der bores lidt skråt opad, cirka 8 centimeter ind i træet, dog højst til midten af træet. Derefter renses hullet eventu-

elt med varmt vand. Den yderste del af træet er det levende splintved, der fører saften op i træets krone. I det midterste kerneved er karrene lukkede, så der er ingen grund til at bore for langt ind. I hullet monteres herefter en slange eller tappestuds, der forbindes med en spand eller dunk ved foden af træet.

Man bør tilse safttapningen ved det enkelte træ en til to gange om dagen, da der i godt vejr kan tappes op til 10-12 liter per træ i døgnet. Der kommer mest saft i de tidlige morgentimer.

Efter endt tapning bankes en trædyvel ind i hullet. Den slås helst i niveau med veddet og ikke med barken, så hullet lettere overvoksnes. Inden flytning af udstyr til et andet træ bør udstyret vaskes grundigt. Studser og slanger bør yderligere steriliseres i kogende vand en gang hver 5.-7. dag, specielt i lunt vejr.

Man bør kun tappe fra det samme træ hvert 2. eller 3. år for ikke at svække træet. Brug aldrig samme hul igen, da hullet fra tidligere tapninger kan være inficeret med svampebakterier med mere. Og lav ikke det nye hul i samme højde som det gamle – for at undgå, at træet knækker i storm.

I hvert fald to firmaer sælger færdige sæt med slanger, studser, dunke og dyvler: www.nordiskselvforsyning.dk og www.hjemmeproduktion.dk.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

□ Kommercielle produkter lavet på birkesaft

På den lille isfabrik på Skarø er birkesaft en grundingsrediens i al deres is. Saften skulle efter sigende give en god konsistens.

En dansk fabrikant begyndte i et samarbejde med Ørbæk Møsteri på Fyn at sælge en økologisk læskedrik, Sealand Birk. Da hans danske leverandør ikke kunne følge med, køber han nu saft i Finland. Sidste år solgte han en million liter af læskedriken. 90 % går til eksport til blandt andet Sydkorea og USA.

På Systembolaget i Sverige kan man købe en mousserende vin a la Champagne lavet på birkesaft af et lille bryggeri i Jämtland, "Sav Sparkling". 333 SEK per flaske. Samme firma laver også snaps på basis af birkesaft.

Skovdyrkernes Hus

Skovdyrkernes hovedbestyrelse besluttede for nylig at flytte Skovdyrkernes sekretariat fra København til Ry i Midtjylland. Beslutningen fulgte en indstilling fra skovridere og sekretariatschef.

*Parallelvej 9a i Ry huser blandt andet Skovdyrkerne Midt og Skovdyrkernes eget eksportselskab Green Product A/S. Fremover vil bygningen ligeledes huse Skovdyrkernes sekretariat, som efter 33 år i hovedstaden flytter fra Skovenes Hus på Frederiksberg.
Foto: Kristian Løkke Kristensen*

Skovdyrkerne fik et fælles sekretariat ved dannelsen af De Danske Skovdyrkerforeninger i 1940. I begyndelsen var det deltidsbetjent af en af foreningernes skovridere – og havde i mange år til huse hos skovrider Kjeld Ram-

sing i Skanderborg. Men sekretariatet fik i 1979 sit eget personale, og siden 1984 – for 33 år siden – har man haft til huse i Skovenes Hus på Amalievej 20, Frederiksberg C.

Huset ejes af Dansk Skovforening og har gennem tiden – ud over Dansk Skovforening selv – været adresse for en lang række organisationer og firmaer med tilknytning til dansk skovbrug. Blandt andet Skovteknisk Institut, skovbrugets arbejdsgiverforening, skovfogedernes fagforening, Danske Juletræer (tidligere Juletræsdyrkerforeningen) og altså De Danske Skovdyrkerforeninger.

Man har gennem årene haft glæde af den tætte kontakt med disse øvrige aktører i skovbruget. Både vedrørende det praktiske samarbejde, og (måske især) vedrørende det politiske område, hvor den nære kontakt med Skovforeningen har været en fordel.

Ændrede opgaver

Sekretariatet har imidlertid i de senere år i stadig større udstrækning fokuseret på foreningernes drift ved fælles projekter omkring forretningsudvikling, it-udvikling, konceptudvikling med videre. Dette tættere samarbejde blev muligt, da foreningerne for godt fem år siden fik forhandlet nye vedtægter med Konkurrencestyrelsen, hvorved vi nu betragtes som en konkurrenceretlig koncern. I den situation er beliggenheden i København blevet mere unaturlig og samtidig besværlig i forhold til det praktiske samarbejde.

Beslutningen er taget i lyset af, at den nuværende sekretariatschef Svend J. Christensen har valgt at lade sig pensionere til sommer, og man derfor skal finde en ny sekretariatschef.

Ry i Midtjylland er vurderet som den mest optimale placering. Her har Skovdyrkerne Midt deres egen bygning, hvor der er fin plads til sekretariatet, og her bor i forvejen det fællesejede aktieselskab Green Product, der står for Skovdyrkernes eksport af juletræer og klippegrønt. Bygningen har allerede internt fået navnet 'Skovdyrkernes Hus'.

Flytningen vil yderligere bringe sekretariatet tæt på Skovdyrkernes driftsmæssige aktiviteter. Og det vil understøtte integrationen mellem foreningerne med mulighed for en stærkere fælles udvikling. Der vil samtidig blive en forbedret logistik, idet mødefaciliteterne i Ry kan nås fra alle de nuværende fem for-

□ Sekretariatets rolle

Sekretariatets mission er at sikre Skovdyrkernes fremtid ved at lede udviklingen og gennemførelsen af den fælles strategi, som den er fastlagt af hovedbestyrelsen, samt iværksætte de fælles beslutninger i skovridergruppen og fremme det tværgående samarbejde.

Sekretariatschefen har med reference til hovedbestyrelsen ansvar for følgende:

- Implementering af og opfølgning på den fælles strategi
- Overvågning af foreningernes lokale strategier og opfølgning på disse
- Implementering af fælles handlingsplaner
- Den fælles markedsføring
- Den fælles personalepolitik
- Kontakt til pressen, til resten af det skovbrugsfaglige erhverv og til det politiske system med mere.

Sekretariatets vigtigste opgaver er i det daglige at være omdrejningspunkt for følgende:

- Videnopsamling om relevant lovgivning, tilskudsordninger og lignende
- Arbejdet med videndeling internt i organisationen
- Den fælles markedsføring og information, inklusiv hjemmeside, nyhedsmails og nærværende medlemsblad
- Konceptudvikling og innovation i øvrigt
- Intern statistik og benchmarking
- Administrative ydelser i form af tryksager, fælles rabatordninger, forsikringer med videre.

Grundlæggende er det en del af sekretariatets opgave at sikre, at foreningerne og deres tilbud til medlemmerne holdes på et højt niveau.

Sekretariatets opgaver finansieres af lokalforeningerne efter en af hovedbestyrelsen vedtaget fordelingsnøgle.

eningskontorer på omkring en time. Skovdyrkernes udlandsvirksomhed i selskabet Danish Forestry Extension A/S forbliver i København.

(phi@skovdyrkerne.dk)

Alt i naturen følger en årsrytme. De fleste aktiviteter er derfor årstidsafhængige. Det bedste tidspunkt for selve udførelsen kan som regel fastlægges ganske nøje. Noget andet er den planlægning, der går forud. Her opsummeres de næste par måneders vigtige gøremål.

Marts og april måned i skoven...

- Foråret nærmer sig, så tjek grøfter og overkørsler, inden vandet kommer.
- Nåletræ, der skoves nu, skal helst ikke ligge for længe i skoven af hensyn til opformering af barkbiller. Det kan være aktuelt at behandle træet for at undgå, at stakkene tjener som opformeringssteder.
- Begynd klargøring af kulturarealerne, knusning, jordbearbejdning, hegnsætning mv.
- Der skal bestilles planter hjem, hvis det ikke allerede er gjort. Det samme gælder materialer til hegning og reparation af veje.
- Hvis foråret kommer tidligt, kan plantning påbegyndes allerede sidst i marts. Plantesække skal opbevares mørkt og køligt. Skal der være hegn om kulturerne, så sæt det før plantning.
- Deadline for ansøgninger til en række tilskudsordninger ligger typisk i 2. og 3. kvartal. Snak med din skovfoged, om der er noget, du skal have søgt.
- I marts og april laver de fleste deres brænde. Hvis det kløves umiddelbart og stables på et solbeskinnethed sted med god vindbevægelse, kan det være tørt allerede i juni-juli.
- I april kommer snudebillerne. Tjek dine nåletræskulturer, når det bliver varmt i vejret.

... i juletræerne og grøntet...

- Jordmidler udbringes på fugtig jord.
- Planteværnsmidler med bladeffekt udbringes 8-10 dage før træernes udspring. Spørg din skovfoged til råds, og følg anvisningerne for produkterne på etiketten.

- Behovsbestemt gødskning udbringes – gerne delt i to med nogle ugers mellemrum.
- Hold øje med forekomst af galmider i nordmannsgranerne og store brune ædelgranlus (også kaldt stammelus) på topskuddene. Specielt i perioder med varmt vejr. Endvidere skal der holdes øje med eventuelle angreb af snudebiller i unge planter i skovkulturer og på nobilistræer. Foretag bekæmpelse efter behov.
- Fuglepinde sættes på for at beskytte topskuddene.

... og hos vildtet

- I marts er den naturlige føde sparsom, så hvis man har fodret vildtet henover vinteren, er det vigtigt at fortsætte nu. Det er netop nu, at det er allervigtigst at fodre agerhøns og fasaner. Jo bedre huld hønen er i forud for ynglesæsonen, des bedre resultat.
- Krager og husskader kan reguleres efter forudgående ansøgning frem til medio april. En indsats her kan forøge ynglesuccessen hos terrænets øvrige fugle.
- Planlæg den kommende sæsons vildtagre nu. Placeringen afhænger af mange faktorer. Udnyt gerne kiler og lignende ukurante landbrugsarealer til vildtagre. Og husk, at hvis man overholder nogle få simple betingelser, bevares grundbetaling på arealerne, og man behøver ikke anmelde vildtagrene særskilt.
- Og så er det plantetid for læhegn og remiser. Husk, at få sat hegn om de nye beplantninger eller på anden måde afværge vildtskader. Eventuelt ved sprøjtning med Trico.

*Karsten Raae, Kenneth Klausen,
Asbjørn Hellesø-Jensen*